

Inhoud

Proloog	9
1. Met paus Benedictus XVI terug naar de Tridentijnse kerk	15
2. Bij een uitzonderlijk oecumenisch concilie	35
3. De gemiste kansen van de kerk in de jaren zestig	49
4. Johannes Paulus I, paus voor een maand	63
5. De corrupte financiën onder paus Johannes Paulus II	75
6. Met paus Ratzinger terug in de tijd	85
7. Johannes Paulus II, zijn Ratzingerrapport en de bisschoppen	101
8. Met Benedictus XVI van conservatief naar intransigent	115
9. Kerk en macht in seksuele gedaante	127

10. De rooms-katholieke kerk als criminele organisatie?	139
11. Vrouwen en mensenrechten	161
12. Niet-christelijke godsdiensten ‘in onze tijd’	177
13. De kracht van mensen die op hun eigen manier geloven	191
14. Geen geloof zonder de nodige speelruimte	207
15. Een schijn van heiligheid en het uur van de leek	223
Epiloog	241
Aanhangsel SCHIJN van HEILIGHEID in België	253
Noten	269
Literatuur	275
Dankwoord	280

Het is voor ons onbegrijpelijk tot welk machtsmisbruik eeuwen isolement hebben geleid.

Het meest onuitstaanbare in dit gehele intrigespel is de onoprechtheid, de intellectuele oneerlijkheid waartoe deze heren zonder blikken of blozen hun toevlucht nemen uit naam van de edele en grootste waarden. Als je niet meedoet heb je geen 'sens d'Eglise'... Als de mensen één tiende van de intriges moesten kennen, liepen ze allemaal de kerk uit. Men krijgt dus genade naar staat, want anders was ik er al mijlenver uit...

In de kern van de kerkelijke structuur blijft alles onbeweeglijk. Het lijkt wel of sommige machtige functionarissen in de Kerk als grote spinnen in hun web zitten om iedere verwaaide apostolische vlieg als de bliksem te omwikkelen en te ontzielen.

August Vanistendael
Internationaal vakbondsman en waarnemer op Vaticanum II

Proloog

Zwaar weer voor de rooms-katholieke kerk in het voorjaar van 2010. De schandalen van seksueel misbruik door katholieke geestelijken volgen elkaar in sneltempo op. De media reageren verontwaardigd op de jarenlange doofpotcultuur rond pedofilie in de kerk. Paus Benedictus XVI lijkt duidelijk al jaren op de hoogte van talloze gevallen van kindermisbruik. Meer nog, hij blijkt persoonlijk verantwoordelijk voor het feit dat de kerk pedofilieschandalen binnenskamers houdt.

In 1982 benoemt Johannes Paulus II Ratzinger tot 'prefect van de congregatie van de geloofsleer' of grootinquisiteur. Ratzinger wordt daarmee de belangrijkste toezichter op gebied van geloof en zeden in de rooms-katholieke kerk. In die hoedanigheid krijgt hij in 2001 de directe controle over seksuele misdaden van priesters. Om het aanzien van de kerk te redden, bepaalt hij via een kerk-rechterlijke tekst dat alle klachten over kindermisbruik voortaan onder strikt geheim door het Vaticaan worden behandeld. Bisschoppen moeten ervoor zorgen dat seksuele vergrijpen uit de handen blijven van de lokale politie en burgerlijke justitie. De belangen van de hiërarchische kerk wegen met andere woorden zwaarder door dan de rechten van de minderjarige slachtoffers.

De rijke roomse hypocrisie

In 2005 zien Amerikaanse advocaten in de tekst van kardinaal Ratzinger een bescherming van hogehand voor de honderden Amerikaanse priesters die

verdacht worden van seksueel kindermisbruik. De kardinaal wordt in februari van dat jaar persoonlijk gedagvaard door het districtsgerechtshof van Harris County in Texas wegens 'obstructie van justitie'. Maar op 19 april 2005 wordt hij tot paus verkozen, waarop zijn juridische raadgevers zich onmiddellijk tot het State Department richten. Nog voor hij tot paus wordt gewijd, verleent president George Bush de kardinaal een diplomatieke status. Wanneer de vraag rijst om de inmiddels paus geworden Ratzinger voor de rechter te roepen, reageert het Vaticaan scherp. De paus is als staatshoofd volstrekt immuun voor welke dagvaarding dan ook. Bovendien, zo wordt beweerd, kunnen Amerikaanse bisschoppen niet beschouwd worden als werknemers van het Vaticaan. De paus is geen werkgever in de strikte zin van het woord, waardoor hij niet verantwoordelijk is voor het gedrag van 'zijn' bisschoppen.

De controversie wordt verder gevoed door schandalen elders, zoals in Ierland. Daar verschijnt in mei 2009 een ministerieel onderzoeksrapport over misbruik van kinderen in katholieke instellingen. Het rapport is opgesteld door 'The Commission to Inquire into Child Abuse,' die duizenden gevallen van mentale, fysieke en seksuele mishandeling aan het licht brengt. Wereldwijd wordt met afschuw gereageerd en het is reikhalzend uitkijken naar een reactie van de paus. Die reactie laat lang op zich wachten. Pas in maart 2010 schrijft Benedictus XVI een pauselijke brief waarin hij zich verontschuldigt maar meteen ook de verantwoordelijkheid van het Vaticaan ontkent. De paus legt de oorzaak van de ellende bij de secularisatie van de Ierse samenleving. Bovendien stelt hij dat de Ierse bisschoppen een inschattingfout maakten door de priesters niet te ontslaan en de feiten niet aan te geven. Nochtans valt de Ierse zaak onder strikt geheim van het Vaticaan, al zijn meerdere van die confidentiële dossiers in de loop der jaren in Rome zoekgeraakt. Ondertussen is ook uitgelekt dat hijzelf hier persoonlijk verantwoordelijk voor is geweest, als aartsbisschop in Beieren (waar hij een pedofiele priester de hand boven het hoofd heeft gehouden) en als prefect van de congregatie van de geloofsleer, de rechterhand van zijn voorganger in het Vaticaan. Die verantwoordelijkheid werd vergoelikt door een verklaring van zijn Beierse vicaris monseigneur Gerhard Gruber, waarin stond dat de aartsbisschop zelf hier niets over zou hebben geweten. Een priester kon immers geen misdadiger zijn, hoogstens een zondaar die 'een moreel probleem' had en met een overplaatsing tot inkeer kon komen. Uiterst kwalijk want doordat niet de lokale bisschoppen mochten beslissen over het uitschakelen van priesterpedofielen maar alles onder strikt geheim in het Vaticaan moest bedisseld worden, werden steeds meer kinderen misbruikt.

Wanneer de paus tijdens de Goede Week in 2010 angstvallig vermijdt om ook maar één gedachte te wijden aan de slachtoffers van seksueel misbruik in de kerk, stijgt de kritiek. Het wordt steeds duidelijker dat de conservatieve Benedictus XVI niet goed met de media weet om te gaan. Terwijl hij zoals liturgisch voorgeschreven op Witte Donderdag de voeten van twaalf aanwezigen wast, neemt de Ierse columnist Maurice O'Connell de paus zwaar op de korrel. In het zondagsblad *Sunday Tribune* vraagt hij zich openlijk af: "Waarom kan Benedictus niet in een vliegtuig naar Dublin springen om hier de voeten te komen wassen van twaalf slachtoffers?"

Ook de verdedigers van de paus gooien ongewild olie op het vuur. Zo wordt de stormachtige kritiek op de paus door de pauselijke predikant Raniero Cantalamessa in zijn jaarlijkse goede vrijdagpreek fel gehekelde. Geheel ten onrechte vergelijkt Cantalamessa de commentaar in de media met oprispingen van antisemitisme. Zowel de misbruikte kinderen als de joden blijven geschokt achter. Enkele dagen later, op Pasen, gebeurt er opnieuw iets ongezien. De voormalige staatssecretaris kardinaal Angelo Sodano houdt vóór de pauselijke mis een toespraak. Hij beschuldigt de hele wereldpers van de "gemene roddels van het moment". Daarbij verzekert hij aan Benedictus XVI zijn steun en die van zijn collega's. Sodano is echter geen onbesproken figuur. Jarenlang werd hij financieel rijkelijk gesteund door de stichter van het kapitaalcrachtige 'Legioen van Christus', Marcial Maciel Degollado. Deze Mexicaanse pater slaagde er decennialang in om kinderen te misbruiken met een opvallend verzuim van medeweten bij de top van het Vaticaan. Veel wijst erop dat kardinaal Ratzinger wellicht maatregelen heeft willen nemen tegen Maciel. Hij werd echter tegengehouden door de twee mannen met wie hij de kerk feitelijk bestuurd tijdens de nadagen van Johannes Paulus II: privésecretaris Stanislas Dziwisz en de bovenvermelde Angelo Sodano. Door op Paasdag 2010 Benedictus XVI te verdedigen, trapt Sodano de door geestelijken seksueel misbruikte slachtoffers eigenlijk nog eens na. Godegeklaagd! Alsof wat ze meemaakten kan worden herleid tot roddels en stemmingmakerij.

Op het hoogtepunt van de onthullingen over kindermisbruik wordt ook België opgeschrikt door een ongehoord schandaal. Op 23 april 2010 meldt de pers dat een Vlaamse bisschop een jongen uit zijn familie jaren heeft misbruikt. In een sensationele persconferentie deelt aartsbisschop André-Joseph Léonard mee dat het de bisschop van Brugge betreft en dat de paus hem onmiddellijk ontslagen heeft. Bisschop monseigneur Roger Vangheluwe geniet dan al van de gastvrijheid in de trappistenabdij van Westvleteren; de feiten zijn intussen verjaard. Bisschop Vangheluwe blijkt een man met een dubbele moraal.

Zo schrijft hij eind april 2010 nog in een al ter perse liggend kerkelijk blad: “Overal horen we van priesters die kinderen hebben misbruikt. Vreselijk wat allemaal aan het licht komt...”¹ Vernietigend schijnheilig.

De kersverse aartsbisschop Léonard past een totaal nieuwe gedragslijn van het Vaticaan toe en beveelt het seksueel machtsmisbruik onmiddellijk te melden bij een kerkelijke commissie. Tijdens de persconferentie spreekt hij zijn afschuw uit over de doofpotcultuur. Dit kwaad moet volgens hem ‘tot in de wortel’ worden uitgeroeid. Daarbij distantieert hij zich openlijk van alle bisschoppen die klachten van kindermisbruik laks behandelden. Hij onderstreept terecht dat er een diepe vertrouwensbreuk is ontstaan tussen de kerk en haar gelovigen. Maar nog voor het einde van de maand maakt een stapel bewijsmateriaal duidelijk dat aartsbisschop Léonard in zijn vorige functie zelf meegewerkt heeft aan het verzwijgen van een soortgelijk zedendelict. Op zich is dat niet echt verwonderlijk. Als in het Vaticaan hoge ogen gooiende bisschop volgde Léonard consequent een strikt conservatief Vaticaans beleid, waarvoor hij in januari 2010 wordt beloond. Voortaan gaat hij als aartsbisschop door het leven. Ook zijn populaire voorganger, kardinaal Godfried Danneels, komt onder vuur te liggen door de bekendheid van Vangheluwe. De dissidente priester Rik Devillé beweert immers dat hij Danneels al in 1993 attent maakte op een mogelijk vergrijp van ‘de bisschop van Brugge’. Danneels kan zich dit naar eigen zeggen niet meer herinneren, wat de mediahype opnieuw doet aanzwellen.

Het hart, de structuur en de Mammon...

Het wordt steeds duidelijker dat Benedictus XVI één van de grootste institutionele crisissen van de rooms-katholieke kerk onder ogen moet zien. Of hij daar de geschikte persoon voor is, valt te betwijfelen. Deze paus grijpt terug naar de tradities van voor het Tweede Vaticaans Concilie en weigert zich te verzoenen met de moderne wereld. Die intransigente houding zorgt ervoor dat hij als wereldvreemd overkomt en geen passend antwoord vindt op de mediastorm die rond hem ontstaan is. Sommige – obscuur progressieve – opinieleiders verdedigen Benedictus XVI door te stellen dat “het hart van de kerk belangrijker is dan haar structuur”. Daar hebben ze wellicht gelijk in, al betekent dat niet dat de falende paus met zijn hiërarchie in bescherming moet worden genomen. Voor de toekomst van de authenticiteit van het evangelie is het absoluut noodzakelijk uit te zoeken wat de klerikale machtsstructuur te

maken heeft met het seksueel misbruik van minderjarigen en zwakke personen.

Al in 2008 begon ik aan een schotschrift aan het adres van paus Benedictus XVI. Het begon met ‘J'accuse’, ‘Ik beschuldig’, en daar waren nogal wat redenen voor. We zijn nu twee jaar later. Na bijna een kwarteeuw Johannes Paulus II en vijf jaar paus Benedictus XVI wordt duidelijk wat de grote vrij denkende rooms-katholiek, wijlen Kees Fens, moet hebben bedoeld: “Door de droom schemert een leer... en zo'n leer veronderstelt een gelijk. En handhaving ervan. En dus macht... Macht woekert tot ten slotte alles eraan ondergeschikt moet worden. En de oorsprong? Die is nog slechts het altijd herhaalde excuus voor de machtsuitoefening, waarbij niemand er nog echt in gelooft... zo werd een droom van eenheid een leer van eenheid en daarmee de oorzaak van de verdeeldheid en de vernietiging die nooit eindigt. Hoe indrukwekkender de droom – en God is een schitterende droom – hoe verschrikkelijker de hardheid van de leer, die zich – God betere het – voor haar macht op Hem beroept en voor haar maatregelen naar zijn wil verwijst.”²

Dit boek gaat over twee pausen: Johannes Paulus II en Benedictus XVI. Hoewel zij Heilige Vader genoemd worden, heb ik er bezwaar tegen om ze als heilig te beschouwen. Paus Benedictus XVI heeft er door zijn gebrek aan kundig bestuur alle belang bij om zijn populistische voorganger versneld heilig te verklaren: Santo subito! Wellicht rest hem geen beter middel om zijn getaand prestige en dat van de kerk enigszins op te vijzelen.

Iemand heilig verklaren ging vroeger gepaard met een kritisch onderzoek door een advocaat van de duivel. De kerk stelde iemand aan om te zoeken naar tegenargumenten en gaten in de bewijsvoering. Hoewel paus Johannes Paulus II de functie afschafte, kruip ik in wat volgt in de huid van een ‘advocatus diaboli’. Niet dat ik afstand wil nemen van het katholicisme. Ik blijf mij deel voelen van een wereldwijde kerk, al volgt die een verkeerde weg. Ook al zou ik er afstand van nemen en uittreden, dan nog zou het katholicisme – door mijn afkomst, studies, priesterwijding en beroepsleven – in mij aanwezig blijven. Daarom ook voel ik mij verplicht erover te blijven publiceren. Vooral om aan te tonen hoe en waarom die kerk achterloopt op de evolutie in onze West-Europese cultuur. Een ‘moderne’ cultuur die in de ogen van de laatste pausen niet te verzoenen is met de sacraliteit van een verouderd katholicisme. Het ontbreekt de officiële kerk aan een waarachtige dialoog met de tijd. Vrijwel de hele eigentijdse mensheid haalt de schouders op voor de pauselijke moraal, een moraal die door wereldwijde onthullingen van kerkelijk

seksueel machtsmisbruik in de media als boegbeeld werd bestempeld van ‘de rijke roomse hypocrisie’! Is de officiële kerk onder leiding van Benedictus XVI gedoemd om van het door Vaticanum II genoemde ‘Volk Gods’, een kerk van het volk, stilaan te verglijden naar een wereldvreemde sekte?...

Onder dat concilie was het echter al duidelijk dat het weerbarstige bestuursstelsel waarvan pausen zich bedienen zich niet gauw gewonnen zou geven. De zeer bekende internationale vakbondsman August Vanistendael, die de eer te beurt viel om als leek twee zittingen van dat concilie mee te maken, schreef in 1963 aan zijn vrouw in Oud-Heverlee: “Het is voor ons onbegrijpelijk tot welk machtsmisbruik eeuwen isolement hebben geleid. Daar is met de onverantwoordelijkheid van de curie beslist een psychiatrisch aspect verbonden... Het meest onuitstaanbare in dit gehele intrigespel is de onoprechtheid, de intellectuele oneerlijkheid waartoe deze heren zonder blikken of blozen hun toevlucht nemen uit naam van de edele en grootste waarden. Als je niet meedoet, heb je geen ‘sens d’Eglise’... Als de mensen één tiende van de intriges moesten kennen, liepen ze allemaal de kerk uit. Men krijgt dus genade naar staat, want anders was ik er al mijlenver uit... In de kern van de kerkelijke structuur blijft alles onbeweeglijk. Het lijkt wel of sommige machtige functionarissen in de kerk als grote spinnen in hun web zitten om iedere verwaaide apostolische vlieg als de bliksem te omwikkelen en te ontzielen”.³

Wij leven nu bijna een halve eeuw verder. In dit boek zal blijken hoe het er tegenwoordig in de hogere hiërarchische regionen niet anders aan toegaat. Ondanks de beloftes van Benedictus XVI en van de door hem gepromoveerde bisschoppen en kardinalen die bij hoog en laag beweren dat ze streven naar meer transparantie.